

Природнича освітня галузь

Юрій ГРІДЧИН,*методист відділу природничо-математичних дисциплін
Чернігівського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського***ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРИРОДНИЧІЙ ГАЛУЗІ**

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти метою середньої освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Важливим елементом процесу навчання є система оцінювання як складова управління якістю освіти. Результати оцінювання надають інформацію для визначення напрямків розвитку освіти, його відповідності запитам держави; вони є підґрунтям для взаємодії батьків, учителів і учнів, метою якої є обговорення індивідуальних досягнень школярів, визначення умов, за яких навчальна діяльність буде найбільш продуктивною.

Саме тому в Концепції «Нова українська школа» увага акцентується на змінах у системі оцінювання навчальних результатів учнів. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності, що зумовлює зміни у формах оцінювання. Сучасні перетворення в освіті спрямовані на те, щоб зробити дитину суб'єктом, а не об'єктом навчання як це було раніше, допомогти їй зрозуміти, що здобуті знання є необхідними в повсякденному житті, пробудити щире бажання досліджувати світ навколо, поглиблювати й розширювати свої знання. Перед педагогом постає завдання не просто якісної перевірки набутих знань і вмінь, а насамперед коригування траєкторії навчання.

Мета сучасного оцінювання – це не лише визначення рівня сформованості компетентності учня відповідно до очікуваних результатів, це передусім процес постійного моніторингу індивідуального розвитку школярів, відповідно система оцінювання – механізм проведення діагностико-розвивальної діяльності вчителя та учня як повноправних учасників освітнього процесу.

Згідно із Законом України «Про повну загальну середню освіту» кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти. Основними видами оцінювання результатів навчання учнів 5–6 класів, що проводяться закладом, є формувальне та підсумкове. Кожен із цих видів оцінювання відіграє свою роль у підвищенні якості освітнього процесу. Підсумкове оцінювання – це стандартизований вид оцінювання, спрямований на результат (його метою є визначення рівня сформованості компетентностей учня), зокрема таке оцінювання передбачає співставлення навчальних досягнень учнів із певними результатами навчання, що прописані

в освітній програмі. Формувальне оцінювання – це індивідуалізований процес, спрямований на підвищення ефективності навчання. Основною метою такого оцінювання є підтримка навчального поступу учнів та створення мотивації до навчання, а саме: формувати в здобувача освіти впевненість у собі, наголошуючи на її сильних сторонах, а не на помилках; діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; підтримувати бажання навчатися та прагнути максимально можливих результатів; запобігати побоюванням помилитися.

До завдань, які вирішує формувальне оцінювання, відносять такі:

- надання вчителю можливості відстежити процес поступу учня до навчальних цілей;
- надання вчителю змоги відповідним чином адаптувати чи корегувати освітній процес;
- формування в учнів позитивної самооцінки та усвідомлення відповідальності за власне навчання.

Формувальне оцінювання спрямовується на індивідуальну роботу з кожним учнем та є переосмисленням навчального процесу, де учень нарівні з учителем є активним суб'єктом навчання. У традиційній моделі оцінювання частину функцій формувального оцінювання було покладено на поточне оцінювання. Проте варто зауважити, що раніше воно проводилося на рівні засвоєння знань і вмінь у межах конкретної теми. На основі поточних оцінок виставлялися підсумкові оцінки. В цьому процесі не було конкретної змістової мети та ознак системності. У процесі формувального оцінювання аналізуються причини, що зумовили певні прогалини у знаннях, а не фіксуються самі прогалини. Отож помилки учнів потрібно не виправляти, а аналізувати. Це вчить школяра долати труднощі в навчанні.

Формувальне оцінювання, допомагає учню «навчитися вчитися». Це коли учень має навчитися ставити конкретні цілі свого навчання, планувати, як їх досягти, вчитися самостійно знаходити та виправляти свої помилки, оцінювати свої успіхи та невдачі, планувати шлях від неуспіху до успіху.

Учителя при такому підході можна порівняти з тренером у спорті. Він тренує спортсмена, а той відточує свою майстерність. Тренер підказує, як і над чим слід працювати більше. Те ж саме у формувальному оцінюванні. А на змаганнях спортсмен продемонструє результат і отримає підсумкове оцінювання. Різниця лише в тому, що формувальне оцінювання в школі навчає змагатися учня із самим собою, намагаючись стати сьогодні краще, ніж учора.

Що ми повинні завжди пам'ятати, впроваджуючи формувальне оцінювання:

- у кожної дитини свій інтелектуальний потенціал, свій психотип, особливості мислення і мовлення, тому ми орієнтуємось на індивідуальний навчальний поступ, а не на відповідність прийнятим критеріям і стандартам;
- критика й негативні судження неможливі. Будь яка думка має шанс на існування, хоч вона і хибна – вона заслуговує на увагу, повагу і подяку, тоді діти не будуть боятися висловлювати свої думки;
- не може формувальне оцінювання складатися з цифр і букв – домінує словесна характеристика. Треба переорієнтуватися і набути словесних оборотів для оцінки дітей. Для учня формувальне оцінювання слугує рекомендацією для дій, а не є вироком;
- треба буде більше співпрацювати з батьками (трикутник), надаючи їм інформацію про індивідуальний шлях розвитку дитини;
- учитель під час формувального оцінювання повинен завжди бути готовим до зміни траєкторії уроку.

Формувальне і підсумкове оцінювання підпорядковані різним цілям:

- формувальне оцінювання (assessment for learning) спрямоване на підвищення якості навчання;
- підсумкове оцінювання (assessment of learning or summative) має на меті оцінити якість навчання.

Формувальне оцінювання здійснюється під час навчального процесу, підсумкове – в кінці цього процесу.

Сьогодні все більшого значення набуває формувальне оцінювання, яке дозволяє оцінити та скоригувати процес навчання, оскільки здійснюється в процесі навчання. Воно необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні засвоюють матеріал, а також визначити, як необхідно будувати освітній процес у подальшому. Формувальне оцінювання вимагає від учителя професіоналізму, водночас даючи йому автономію та свободу, адже саме він вирішує, що оцінювати, в який спосіб та як реагувати на інформацію, яка була отримана в результаті оцінювання. Активна участь дітей у процесі оцінювання дозволяє їм глибше зануритися в навчальний матеріал і розвивати навички самооцінювання. На основі позитивної самооцінки розвивається самостійність учня та впевненість у своїх силах. Поступово школяр вчиться не залежати лише від зовнішніх оцінок своєї діяльності, а оцінювати власну компетентність, спокійно реагувати на аналіз учителем своєї навчальної діяльності. Володіючи навичками самооцінювання, в учня не виникне питань про справедливість та адекватність оцінки.

Важливим елементом формувального оцінювання є також взаємооцінювання – оцінювання учнями результатів роботи один одного. Завданням учителя є формування культури взаємооцінювання, яке має ґрунтуватися не на критиці однокласників, а на виявленні їхніх найбільших досягнень

Учитель, здійснюючи формувальне оцінювання та задумуючись над практичною стороною тих знань і умінь, які він дає своїм учням, намагаючись з'ясувати чого вони навчилися впродовж вивчення певної теми та як він може їм допомогти, починає працювати більш спрямовано на ефективність навчання. Працюючи в більш тісному контакті з учнями, він удосконалює свої педагогічні вміння і знаходить шляхи для підвищення якості освітнього процесу.

Діяльність учителя та учня в процесі формувального оцінювання має наступні орієнтовні етапи:

1. Постановка об'єктивних і доступних для дітей навчальних цілей.

На початковому етапі вчитель розробляє, доводить до відома й обговорює зі школярами цілі уроку. Регулярні обговорення в майбутньому мають перерости у традиційну спільну роботу вчителя з учнями.

Цілі уроку складаються з урахуванням таких основних чинників:

- вимог освітньої програми та Державного стандарту;
- теми уроку;
- місця уроку в системі уроків з певної теми;
- рівня знань і сформованості вмінь учнів.

Часто педагоги не розуміють, як учителі та учні можуть встановлювати цілі навчання, адже є навчальна програма, у якій цілі визначено заздалегідь. Однак під час формувального оцінювання учитель розробляє і обговорює цілі кожного уроку спільно з учнями, враховуючи їх потреби. Ціль повинна бути вимірною. Це означає, що учитель і учні можуть визначити через оцінювання – на якому рівні ціль досягнута. На основі формувального оцінювання учень самостійно і усвідомлено визначає прогалини в навчанні і разом з учителем намагається їх усунути. Наприклад, учитель разом із дітьми обговорює яке вміння слід опанувати, або вдосконалити, щоб йти далі до цілі. У такому разі буде оцінюватися рівень опанування цього вміня.

Реалізація конкретних навчальних цілей відбувається через діяльність учня, саме тому при їх формулюванні доцільно використовувати таксономію, запропоновану Б. Блумом у 1956 році.

Таксономія включає в себе шість категорій когнітивних цілей від простого розуміння до складних операцій з отриманими знаннями. Це (по ієрархії):

- знання;

- розуміння;
- застосування;
- аналіз;
- синтез;
- оцінювання.

Учитель має навчити учнів не тільки осмислювати матеріал, а й оперувати ним. Таксономія Блума дає змогу вчителю організувати навчальний процес, застосовуючи систему вправ, завдань із різним рівнем складності.

Коли вчителеві вдасться впровадити першу стратегію формульованого оцінювання у свою роботу, учні повинні відповісти на два запитання:

Якою є мета вивчення певної теми? Для чого я це вчу? Чого вимагає від мене вчитель? Що я повинен вміти, щоб бути добре оціненим?

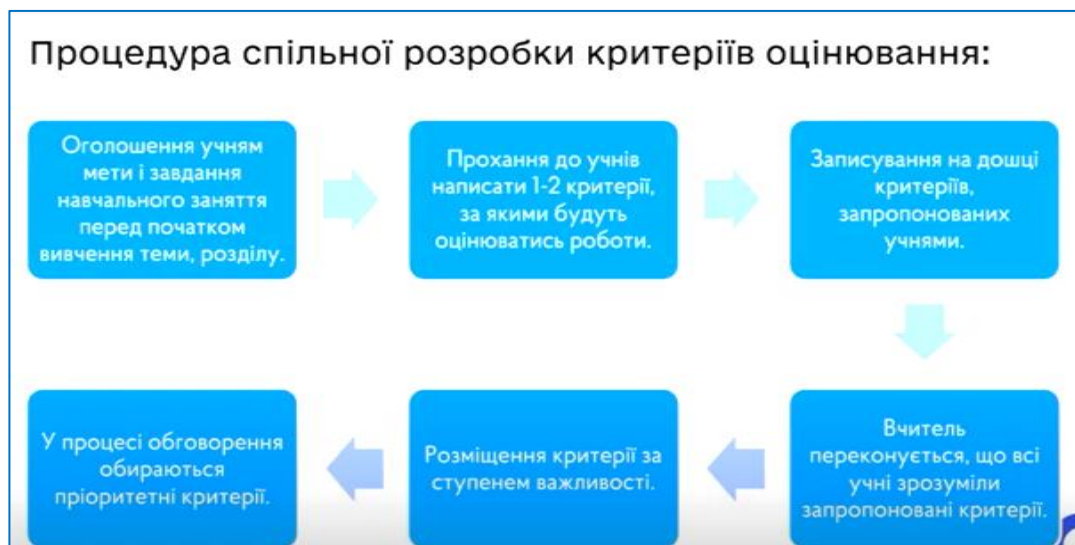
Завдяки цьому учень знає, що і для чого він буде вивчати.

Дуже важливо, щоб учні знали, що буде підлягати оцінюванню. Вчитель повідомляє учнів, які з їх робіт будуть оцінюватись підсумковою оцінкою – балами, а які у формі зворотного зв'язку.

2. Ознайомлення учнів з критеріями оцінювання.

Практика показує, що розроблення критеріїв робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів. Укладання критеріїв спільно з учнями сприяє позитивному ставленню до процесу оцінювання. Критерії, розроблені для поточного, або формульованого, оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Важливим є ознайомлення учнів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді градації – опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим конкретніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

Результат, який ми отримуємо в процесі навчання оснований на цілі уроку. В навчальній програмі є очікувані результати, на основі яких ми розробляємо цілі уроку і критерії, за якими будемо оцінювати. Критерій – це індикатор, показник того, чи була учнем досягнута ціль уроку, теми, модуля. Деякі критерії надані в методичних рекомендаціях, але вчитель може розробляти їх і сам, роблячи їх більш конкретними, зрозумілими і чіткими. Методичні рекомендації носять рекомендаційний характер.

Критерії повинні бути:

- однозначними;
- заздалегідь відомі учням.

3. Організація активної участі учнів у процесі пізнання.

Щоб знання стало інструментом, учень має з ним працювати: застосовувати, шукати умови й межі застосування, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо. Це забезпечується різноманіттям прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом. Саме цифрові технології і інструменти дають можливість відразу отримати зворотній зв'язок і забезпечити активну діяльність учня у процесі пізнання.

4. Створення ефективного зворотного зв'язку.

Ефективний зворотний зв'язок має бути чітким, зрозумілим, своєчасним, відбуватися в атмосфері доброзичливості і взаємоповаги. Якісний зворотний зв'язок, на відміну від виставлення оцінки (кількісний зворотний зв'язок), передбачає висловлення спостережень за навчальною діяльністю, встановлення емоційного зв'язку з дитиною та опис складних процесів. Тобто, вчитель допомагає учню зрозуміти, що він робив правильно, а де припустився помилок і як їх можна виправити.

Зворотний зв'язок – чинник, що безпосередньо впливає на мотивацію до навчання. Він дає змогу учням, що вони робитимуть далі, та як. Зворотний зв'язок у формувальному оцінюванні має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним. Зворотний зв'язок надає не лише вчителю учневі після перевірки завдання чи обговорення якогось питання, його також надають учні один одному під час взаємооцінювання. Зворотний зв'язок має бути позитивним, але це не означає, що учень не має знати про недоліки виконаної роботи. Краще, коли вони самі визначають, що поліпшити на прохання вчителя. Хоча майже завжди в процесі взаємооцінювання учні надають одне одному поради, але в будь-якому разі уникайте критики, іронії або висміювання.

Інформація, отримана вчителем за допомогою зворотного зв'язку, дозволить вчителю відповісти на такі питання:

- Що учень зробив добре?
- Що треба покращити?
- Як треба покращити?
- Як учень повинен розвиватись далі?

Розглянемо окремі техніки формувального оцінювання для розширення діапазону інструментарію, який використовується педагогами для вимірювання навчальних досягнень учнів.

«Шкала»

На полях зошита учень креслить шкалу і відзначає хрестиком на якому рівні, на його думку, виконана робота. Знизу – не впорався, посередині – впорався, але виникли проблеми, вгорі – все вийшло. Під час перевірки вчитель обводить хрестик, якщо згоден з оцінкою учня, або малює свій, якщо не згоден.

«Дві зірки і бажання»

Учитель пропонує перевірити роботу однокласника/однокласниці і відзначити 2 позитивні моменти – «2 зірки» і 1 момент, який потребує доопрацювання – «бажання».

«Тижневі звіти»

Забезпечують швидкий зворотний зв'язок: вчитель – учень.

- Чого я навчився цього тижня?
- Які питання залишились для мене незрозумілими?
- Які питання я задав би учням, якби був вчителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

«Хибні завдання»

Учитель навмисно дає учням завдання з типовими помилками, робить помилкові судження тощо.

Учні мають відшукати помилки й неточності в судженнях, яких припустився вчитель.

«Спостереження за роботою в групах і парах»

Спостерігайте за роботою учнів у групах і парах, складіть список найпопулярніших помилок і труднощів, обговоріть їх у кінці заняття з усім класом.

«Відповідь хором»

Учні одночасно усно реагують на певну репліку. Це може бути відповідь на запитання, висловлення згоди чи незгоди із запропонованим твердженням, повторення сказаного вчителем тощо.

«Підбиття підсумків (трихвилинна пауза)»

Після трьох хвилин, які потрібні для самостійного повторення вивченого на уроці матеріалу, вчитель, звертаючись до дітей, просить продовжити фразу:

На уроці я:

дізнався...

зрозумів...

навчився...

найбільший мій успіх – це...

найбільші труднощі я відчув...

я не вмів, а тепер умію...

я змінив своє ставлення до...

на наступному уроці я хочу...

«Газетний заголовок»

Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події.

«Вихідний квиток»

Після вивчення нового матеріалу ви задасте кілька запитань із теми, пропонуючи на вибір кілька правильних відповідей. Учні можуть відповідати за допомогою карток із номерами (піднімають картку з номером 1, якщо правильний перший варіант, картку з номером 2, якщо правильний другий варіант тощо). Ті, хто відповість на запитання правильно, пересідають у кінець класу і виконують наступне завдання. Ті, хто відповів неправильно, сідають ближче до вчителя, який ще раз пояснює їм складні моменти і знову ставить запитання. Ті, хто відповів правильно, – пересідають у кінець класу. Решта учнів пересуваються ближче до вас, і так далі, поки всі учні не засвоять тему.

«Тест»

Тест можна провести як «паперовий», так і онлайн, комбінуючи питання різних типів.

«Сигнали рукою»

Учитель заздалегідь домовляється з учнями про певні рухи, якими вони сигналізуватимуть – розуміють вони навчальний матеріал чи ні. Наприклад:

Я зрозумів і можу пояснити – великий палець спрямований угору;

Я не зовсім зрозумів або *Я не все зрозумів* – помахати долонею;

Я не зрозумів – великий палець спрямований униз.

Після того, як учитель пояснив навчальний матеріал, він опитує групу учнів, які дали сигнал про зрозумілість матеріалу. Далі – групу учнів, які зрозуміли не все, а відтак – групу

учнів, які не зрозуміли матеріал. За отриманими сигналами учитель приймає рішення про повторне вивчення, закріплення матеріалу або продовження вивчення теми за програмою.

«Різнокольорові картки»

У ролі сигналів руками можна використовувати різнокольорові картки. Наприклад, червона картка може означати, що учні не зрозуміли матеріал, зелена – що добре зрозуміли, жовта – я хотів би задати уточнюючі запитання.

«Інтелект-карта»

Напишіть основні терміни, що відносяться до теми, яка вивчається, та попросіть учнів скласти інтелект-карту, що показує їх взаємозв'язок один з одним. Карту можна скласти як на аркуші паперу, так і в електронному вигляді, використовуючи один із численних безкоштовних онлайн-інструментів.

«Найпоширеніші помилки»

Напишіть перелік найпоширеніших помилок, що стосуються тієї чи іншої теми, та обговоріть їх з учнями.

«Блог»

Учні ведуть індивідуальні або групові блоги, в яких роблять невеликі записи, які стосуються того, що вони дізналися на занятті, що їх зацікавило, що залишилося незрозумілим або що вони хотіли б повторити або уточнити.

«Картки з відповідями»

Кожному учневі необхідно мати набір карток із номерами, зазвичай – це 1, 2, 3, 4. Учитель зачитує запитання і наводить варіанти відповідей із номерами. Учні піднімають картку з номером відповіді, яку вони вважають правильною.

«Перевірити один одного»

Учні працюють в парах або групах, по черзі відповідаючи на складені вчителем запитання. Учитель спостерігає за їхньою роботою, за необхідності виправляє і допомагає. Запитання, що викликали найбільші труднощі, в кінці заняття можна ще раз обговорити усім класом.

«Цифрові інструменти»

Одним із найцікавіших та найсучасніших варіантів здійснення формувального оцінювання є використання численних сервісів для проведення опитування, тестування та ігор. Цифрові технології та інструменти дають можливість відразу отримати зворотний зв'язок.

Сервіси для створення вікторин, опитувальників, онлайн-тестувань: kahoot.com, socrative.com, mentimeter.com, onlinetestpad.com, quizlet.com, quizizz.com.

Віртуальні дошки: padlet.com, trello.com, twiddla.com, whiteboard.org, realtimeboard.org.

Мультисервіси для створення інтерактивних завдань: learningapps.org, studystack.com

Сервіси для створення хмар слів: answergarden.ch, wordart.com, tagxedo.com.

Сервіси для створення інфографіки та візуалізації: piktochart.com, canva.com, visual.ly, prezi.com, thinglink.com.

Формувальне оцінювання дозволяє не лише оцінити рівень навчальних досягнень учнів, а й вчасно виявити прогалини у знаннях та їх мінімізувати. Як перетворити результат навчання на джерело для розвитку мотивації, навичок критичного та творчого мислення, а також соціальних компетентностей школярів? Пропоную добірку прийомів, які допоможуть не лише визначити рівень засвоєння навчального матеріалу, а й стануть стимулом для подальших досягнень учнів. Ці прийоми формувального оцінювання більше підійдуть для старшої школи.

«Надішліть дослідницьку пропозицію»

Попросіть учнів подати імітаційну або реальну дослідницьку пропозицію із зазначенням того, що вони хотіли б дослідити надалі за темою, яка вивчається. Попросіть їх обговорити, що вони будуть досліджувати, чому їм цікавий цей аспект і як вони це робитимуть.

«Самооцінка за критеріями оцінювання»

Розгляньте з учнями критерії, за якими ви оцінюватиме їхні роботи, та попросіть їх самостійно визначити оцінку, яку, на їхню думку, вони отримують.

«Блог на 200 слів»

Запропонуйте учням створити власний блог, в якому вони мають щотижня писати по 200 слів про те, що дізналися під час вивчення навчального матеріалу. Також вони мають додавати позитивні коментарі в блогах своїх однокласників, відзначаючи будь-які успіхи, та надавати поради, на чому їм потрібно зосередитись наступного тижня.

«Триразове узагальнення»

Запропонуйте учням резюмувати вивчений матеріал трьома способами за такою кількістю слів:

- 10-15 слів;
- 30-50 слів;
- 75-100 слів.

Збільшення кількості слів спонукатиме їх додавати до інформації більше деталей та сприятиме кращому засвоєнню матеріалу.

«Попередня презентація»

На початку уроку запропонуйте учням упродовж 2 хвилин розповісти про те, що вони знають за темою, що починається вивчатись. А наприкінці заняття попросіть їх презентувати нові знання протягом такого ж часу.

«П'ять «чому»»

Повідомте школярам певне твердження та просіть їх п'ять разів надати відповіді на запитання «чому». Цей прийом дозволить визначити рівень їхніх знань та розуміння теми, яка вивчається.

«Гаряче» місце»

Сенс цього прийому полягає в тому, що один учень сидить на стільці перед класом і надає швидкі відповіді на запитання від своїх однолітків. Ця техніка чудово підходить для математичних вікторин.

«Актуальні теми»

Запропонуйте школярам вибрати один аспект із того матеріалу, що вони вивчають, і протягом 5 хвилин презентувати класу свої знання, а потім протягом 5 хвилин надати відповіді на запитання.

«Визначте неправильне уявлення»

Повідомте школярам поширене неправильне твердження або уявлення на тему, що вивчається, та попросіть їх пояснити, чому вона неправильна та як його виправити.

«Навмисна помилка»

Навмисно впровадьте помилку в завдання або інструкцію для учнів і подивіться, чи зможуть вони її визначити під час уроку.

«З-Х-Д»

Наприкінці уроку попросіть школярів намалювати таблицю, яка складається з 3-х стовпчиків та записати у кожному з них:

- що вони знали;
- що хочуть знати;
- що дізналися на уроці.

Цей прийом допоможе вам структурувати наступні уроки на основі відгуків учнів.

«Відкриті запитання»

Ставте учням запитання, як потребують розгорнутої відповіді, та на які не можна відповісти однозначно «Так/Ні».

«Перефразування»

Повідомте учням частину навчального матеріалу, а потім попросіть їх повторити її своїми словами. Цей прийом дозволить визначити якість розуміння навчального матеріалу на початковому етапі.

«Оцінка колег»

Попросіть учнів оцінити роботу один одного. Цей прийом дозволить учням побачити роботу інших учнів, порівняти її зі своєю та обговорити правильне рішення.

«Фотооцінка»

Цей прийом стане в пригоді під час дистанційного навчання. Запропонуйте школярам сфотографувати те, що, на їхню думку, найкраще відображає їхній поточний рівень знань (наприклад, домашнє завдання, есе, твір чи проєкт) та пояснити свій вибір під час онлайн-уроку.

«Позапланова вікторина»

Проведіть для учнів на початку, всередині та наприкінці уроку вікторину, яка складається всього з 5–10 питань. Це дозволить відстежити навчальний поступ кожного учня упродовж заняття та стимулюватиме їх бути уважнішими на уроці.

«Прогноз та гіпотеза»

У середині уроку попросіть учнів зробити прогноз чи гіпотезу відносно того, що вони дізнаються наприкінці заняття. Цей прийом допоможе оперативно визначити рівень розуміння учнями матеріалу, що вивчається.

«Завдання щодо виявлення попередніх знань»

На першому уроці вивчення нової теми попросіть учнів коротко записати те, що вони вже знають з цього приводу. Ці записи допоможуть вам дізнатися з чого потрібно почати викладання, і допоможуть уникнути надмірного повторення.

«Поточні записи»

Запропонуйте школярам протягом уроку на окремому аркуші записувати запитання, які у них виникають під час заняття та які вони не зрозуміли. Зберіть аркуші та скоригуйте планування вивчення цієї теми.

«Тестування з інтервальним повторенням»

Цей прийом дозволить оцінити якість засвоєння навчального матеріалу та допоможе учням згадати інформацію, яку вони можуть забути. Запропонуйте школярам виконати тест з певної теми через 1 день після її вивчення, потім через 3, через 8 та через 15 днів. Порівняйте відповіді та розробіть індивідуальні завдання, які допоможуть заповнити прогалини в знаннях учнів.

5. Можливість і вміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).

Рефлексія – це навичка, яка дозволяє не тільки контролювати спрямованість уваги, а й усвідомлювати власні думки, відчуття і загальний стан. Завдяки рефлексії людина має можливість спостерігати за собою збоку і бачити себе очима людей, які її оточують. Рефлексія – це будь-які наміри особистості, спрямовані на самоаналіз. Вони можуть проявлятися в оцінці своїх вчинків, думок і подій. Від того, наскільки людина освічена і вміє себе контролювати, залежатиме глибина рефлексії. Учні мають учитися самооцінюванню для того, щоб бачити мету навчання й досягати успіху. Для самостійного оцінювання можна використовувати різні форми карт, таблиці самооцінки тощо. Самооцінювання передуює оцінюванню роботи вчителем.

Лист самооцінки після вивчення теми «Масова частка елемента у складній речовині»	
	ТАК-НІ
Я знаю, що таке відносна молекулярна маса.	
Я знаю як її записати.	
Я можу назвати елементи, що входять до складу речовини.	
Я знаю, як розрахувати відносну молекулярну масу	
Я знаю, що таке масова частка елемента у складній речовині.	
Я пам'ятаю формулу для обчислення масової частки елемента.	
Я вмію знаходити масову частку елемента у складній речовині.	

Лист самооцінки роботи в групі	
	ТАК-НІ
Я був активним в групі.	
Я відразу зрозумів, як треба виконати завдання.	
Я пропонував декілька способів виконання завдання.	
Я не відволікався від основної роботи.	
Я уважно слухав, які ідеї пропонують інші учасники групи.	
Я дуже хотів, щоб наша група виконала завдання правильно і швидко.	

Водночас самооцінювання передбачає не лише оцінювання учнем власної роботи, але й визначення проблем і способів їх вирішення. Доцільно також використовувати взаємооцінювання.

Участь у взаємооцінюванні – важливий крок до опанування самооцінювання. Під час взаємооцінювання важливо допомагати учням навчитися коректно висловлювати думку про результати роботи однокласників. Взаємооцінювання поліпшує соціальні та комунікативні здібності учнів.

6. Корегування спільно з учнями процесу навчання на основі отриманих результатів з метою їх покращення у майбутньому.

Останнім етапом організації формувального оцінювання є корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання. Формувальне оцінювання уможливорює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей, корегування навчального процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту.

Таким чином, до кожного уроку чи теми вчитель визначає цілі та критерії оцінювання діяльності учнів. Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання виміряти на якому рівні вона досягнута. Обговорення з учнями критеріїв робить процес прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів освітнього процесу та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Чим конкретніше сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішим для учнів є те, як має виглядати успішна діяльність.

На основі спостережень, бесід з учнями, аналізу їхніх робіт, результатів виконаних завдань збирається інформація, яка дає вчителю змогу визначити відповідність чи невідповідність між реальними досягненнями учнів і поставленими цілями.

Активна участь учнів у процесі пізнання забезпечується їхньою зацікавленістю, що досягається використанням різноманітних прийомів, форм і методів роботи, що відповідають віковій категорії та сфері інтересів учня. Отже, завдяки формульованню оцінюванню відстежується особистісний розвиток здобувача освіти та хід опановування ним навчального досвіду як основи компетентності. Таке оцінювання дозволяє:

- вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- оцінити або визначити досягнення школярів на кожному з етапів освітнього процесу;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їхньому нагромадженню;
- мотивувати здобувачів освіти до прагнення здобути максимально можливі результати;
- виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у своїх можливостях і здібностях.

Отже, формульованню оцінювання є складовою освітнього процесу і розглядається як систематичне інтерактивне оцінювання прогресу учнів, тобто таке, що відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Метою формульованню оцінювання є покращення якості навчання, а не забезпечення підстав для виставлення оцінок. У початковій школі для цього виду оцінювання не рекомендувалося використовувати бали. Техніки формульованню оцінювання визначаються контекстом: потребами та особливостями учнів і завданнями дисциплін, що вивчаються. Формульованню оцінювання здійснюється в процесі навчання і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Оцінювання в Новій українській школі є найбільш проблемним питанням. Адже тут вчителю слід не тільки переступити психологічний бар'єр, не тільки забажати оцінювати по-новому, а й мати певні навички, які треба цілеспрямовано напрацьовувати. Попереду усвідомлення кожним вчителем розвивального характеру оцінювання по-новому та набуття умінь й навичок здійснювати його на практиці.

Мінуси нової системи оцінювання:

- забирає багато часу при підготовці до уроку, на уроці;
- немає готових алгоритмів, критеріїв оцінювання;
- не зовсім зрозуміла батькам і навіть учителям.

Плюси нової системи оцінювання:

- орієнтує на кожного учня;
- мотивує дитину до навчання;
- вчить учня ставити цілі;
- у дитини відсутній страх поганої оцінки.

Україна – не перша й не єдина країна, що стикається з труднощами під час впровадження формульованню оцінювання. За результатами аналізу, основні виклики на шляху впровадження формульованню оцінювання такі:

- необхідність досягнення балансу між практиками формульованню оцінювання та «завжди видимими» результатами підсумкового оцінювання (в українському контексті – також поточного бального оцінювання) на системному рівні;
- низька якість інструментів підсумкового оцінювання або застосування інструментів підсумкового оцінювання, що не відповідають змісту навчальних програм;
- недостатня узгодженість між підходами до оцінювання навчальних досягнень учнів та моніторингу якості освіти.

Додатковий чинник тиску на систему оцінювання – складання відкритих рейтингів класів або шкіл на підставі обмежених даних підсумкового оцінювання, як-то середній бал чи результати зовнішнього незалежного оцінювання.